

Serie vruchtbaarheid

Een inkomen genereren met vleesvee start met een goede vruchtbaarheid. In een vierdelige reeks delen specialisten met een stevige voet in de praktijk hun ervaringen in relatie tot vruchtbaarheid. In deel 3 belichten twee experts in de veeverbetering de fokkerij in relatie tot de vruchtbaarheid.

deel 1: **bronnst- en drachtproblemen**

deel 2: **vruchtbaarheid en voeding**

deel 3: **fokkerij in relatie tot vruchtbaarheid**

deel 4: **vruchtbaarheid en huisvesting**

Geert Hoflack: 'Bij een witblauwe treedt achteruitgang testikel al op rond zes jaar'

Libido en spermakwaliteit

Een op vijf stieren voldoet niet aan de vruchtbaarheidstoets. Ki-organisaties hechten veel belang aan de spermakwaliteit en geven een dubbele vruchtbaarheidsgarantie. Voor dekstieren is een dekgarantie van vier maanden een aanrader om het gemis aan kennis over libido en spermakwaliteit op te vangen.

tekst **Guy Nantier**

Goed sperma, op het ideale tijdstip ingebracht in een gezonde baarmoeder leidt bijna altijd tot dracht. Maar welke lading dekken de woorden goed, ideaal en gezond? 'Een gezonde baarmoeder is een baarmoeder zonder anatomische afwijkingen, zoals wittevaarzenziekte of vergroeiingen als gevolg van een keizersnede, en zonder complicaties, zoals een baarmoederontsteking of endometritis', zegt dr. Peter Vercauteren, hoofd ki bij CRV. 'Een baarmoeder is bij een keizersnede gemiddeld na zestig dagen hersteld.'

Bij inzet van een dekstier is de keuze van het ideale tijdstip zelden een probleem. Niemand is beter dan de stier in het detecteren van een bronstige koe. 'Bij

kunstmatige inseminatie is de bronstdetectie de verantwoordelijkheid van de veehouder,' geeft Peter Vercauteren aan. 'Een goede bronstdetectie houdt in dat de veehouder zijn koeien minstens driemaal daags gedurende twintig minuten op tochtigheid controleert. Bronst is het best te herkennen aan de stareflex. De bronstige koe blijft dan staan als ze besprongen wordt. Het ideale inseminatietijdstip bevindt zich ergens tussen 12 en 22 uur na het begin van de bronst.'

Balzak en vruchtbaarheid

En wat is goed sperma? 'Die vraag is heel moeilijk te beantwoorden', geeft dr. Geert Hoflack aan. Hoflack is verbonden aan de veterinaire faculteit UGent en

doctoreerde op een proefschrift over de vruchtbaarheid van Belgisch-witblauwstieren. 'Er bestaan geen vaste standaarden. Een goed ejaculaat bevat zeer veel levende en bewegende spermacellen met een maximum aan spermacellen met compenseerbare als niet-compenseerbare afwijkingen.'

Compenseerbaar afwijkende spermacellen zijn niet in staat een eikel te bevruchten. Ze zijn onder de microscoop waar te nemen. Door het totaal aantal spermacellen in een spermarietje te verhogen, kan dit aantal 'afwijkers' gecompenseerd worden. Niet-compenseerbaar afwijkende spermacellen vormen een probleem. Ze zijn visueel niet waarneembaar en kunnen pas vastgesteld worden bij een in-

Vruchtbaarheidsparameter 3: interval afkalven- eerste inseminatie

Koeien moeten zoveel mogelijk vlees produceren op een zo kort mogelijke tijd. Bij de ideale tussenkalftijd van 365 dagen zouden 100 koeien 100 kalveren ter wereld brengen. Een meer haalbare tussenkalftijd op basis van fysiologische haalbaarheid is 385 dagen: 60 dagen voor het interval kalving-bronst, plus 2×21 dagen voor het gemiddelde interval bronst-dracht, plus een gemiddelde drachtduur van 282 dagen. Samen opgeteld 385 dagen dus.

Omdat de drachtduur gemiddeld weinig verschilt binnen het Belgisch-witblauwras, wordt de tussenkalftijd voornamelijk

bepaald door het opnieuw bronstig worden en drachtig raken. Om een tussenkalftijd van 385 dagen te halen, moeten de dieren daarom vanaf de zestigste dag na de kalving opnieuw geïnsemineerd of gedekt worden en na maximaal drie inseminaties of dekkingen bij een gemiddeld bronstinterval van 21 dagen opnieuw drachtig zijn. Koeien die na drie inseminaties niet drachtig zijn, kunnen beter worden afgevoerd.

Voor koeien die veel gewichtsverlies hebben geleden tussen de kalving en het moment van spenen en daardoor moeilijk bronstig worden, is 'flushen' te over-

wegen. Flushen betekent een snelle energiebron (krachtvoer) aan het rantsoen toevoegen bovenop de behoefte voor onderhoud en melkproductie. Dit kan vanaf dag 45 tot dag 60 dag na de kalving.

Bij een tussenkalftijd van 385 dagen worden er op die manier per jaar 95 kalveren op 100 drachtige zoogkoeien geboren. Omdat er ook rekening gehouden moet worden met vijf procent abortus en vijf procent perinatale sterfte, is het uiteindelijke resultaat 85 levend geboren kalveren per 100 aanwezige, drachtige zoogkoeien per jaar.

Een goede balzakomtrek zegt iets over de vroegrijpheid en vruchtbaarheid op lange termijn

vitrotest. 'Een internationale norm zegt dat een goed ejaculaat minstens 70 procent normale, levende spermacellen bevat, waarvan 30 procent een rechte lijnige beweeglijkheid vertoont.'

Geert Hoflack vergeleek de vruchtbaarheid van Belgisch-witblauwstieren met die van zwartbonte holsteinstieren. 'De spermakwaliteit van één op de vijf Belgisch-witblauwstieren voldeed in het onderzoek niet. Eén op de twee stieren voldeed niet aan de standaarden voor scrotale omtrek of balzak-omtrek.'

De balzakomtrek heeft een positieve correlatie met de vroegrijpheid en vruchtbaarheid van de nakomelingen. 'Fokkerij is werken op lange termijn. De balzakomtrek zegt iets over de vruchtbaarheid op lange termijn. Het is betreurenswaardig dat weinig ki-stations deze informatie gebruiken en publiceren.'

De ki-stations geven hun klanten een dubbele vruchtbaarheidsgarantie. Niet alleen controleren zij, veelal op objectieve wijze of computergestuurd, de kwaliteit van het verse sperma bij de productie, ook ná het invriesproces wordt een tweede kwaliteitscontrole uitgevoerd. 'De drachtigheid na eerste inseminatie bij vaarzen bedraagt meer dan 60 procent, bij koeien is dit tussen de 40 en 50

procent', geeft Peter Vercauteren aan. 'Gemiddeld zijn 1,5 tot 1,7 inseminaties nodig om vaarzen drachtig te krijgen, voor koeien geldt gemiddeld 2,5 inseminaties per dracht.'

Sponsmethode in ontwikkeling

Omdat het voor veehouder en bedrijfsdierenarts nogal omslachtig is, wordt er bij aankoop van dekstieren zelden aandacht geschonken aan de spermakwaliteitscontrole. 'De faculteit Diergeneeskunde te Merelbeke werkt daarom momenteel aan een eenvoudige, veelbelovende techniek, de sponsmethode', deelt Hoflack mede. 'De methode is gekopieerd uit de paardenwereld. De veehouder plaatst een sponsje in de vagina van de koe. Wanneer de stier de koe heeft gedekt, haalt hij het sponsje eruit en kan hij het aldus opgevangen sperma door een dierenarts laten controleren.' Een ander heikel punt in de vruchtbaarheid bij witblauwen is het libido van de stieren. De vuistregel moet zijn dat de stier onmiddellijke interesse moet tonen voor zijn vrouwelijke koppelgenoten en vruchtbare dieren binnen een beperkte tijd moet dekken. Geert Hoflack: 'Ik kan het niet cijfermatig onderbouwen, maar mijn gevoel zegt dat het libido van de

stieren in het ras achteruitgaat. Een jonge stier die ongeïnteresseerd in een koppel loopt, zie ik in de praktijk maar al te vaak. Het valt mij bovendien op dat er een verhoogde interesse is bij de veehouders om oudere stieren, stieren van vier tot zes jaar, aan te kopen. De kopers kunnen op het herkomstbedrijf dan al nakomelingen van de stier zien.

Het verkassen van oudere stieren leidt wel tot stress. Inbouwen van een gewenningsperiode voor zijn nieuwe omgeving is daarom zeker nodig. En niet te vergeten: bij een witblauwe treedt seniele testiculaire degeneratie of verval van het testiculaire weefsel door ouderdom al op rond een leeftijd van zes jaar.'

Bij aankoop van een dekstier moet er aandacht zijn voor de scrotumomtrek en voor de controle op de spermakwaliteit. Daarnaast is een dekgarantie een absolute aanrader. Een dekgarantie is een schriftelijk contract tussen koper en verkoper waarin de verkoper garandeert dat de dekstier de dieren effectief drachtig maakt binnen een termijn van vier maanden, inclusief de quarantaineperiode. Geert Hoflack: 'Een dekgarantie voor een tijdspanne van vier maanden borgt een goede libido en spermakwaliteit.' |